

УДК 640.4:338.121
DOI: 10.31866/2616-7468.1.2018.147405

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНО- РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ В ПЕРІОД ПОДОЛАННЯ КРИЗИ

Михайло Манов,
кандидат економічних наук,
Київський національний університет
культури і мистецтв,
Київ, Україна,
michaelmanov1@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-6217-5768>
© Манов М. А., 2018

Олена Каролоп,
викладач,
Київський національний університет
культури і мистецтв,
Київ, Україна,
ea_karolop@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-1272-0422>
© Каролоп О. О., 2018

Актуальність. В статті наведені результати дослідження стану і перспектив розвитку готельно-ресторанного бізнесу України в сучасних політичних та соціально-економічних умовах. **Предметом дослідження** є динаміка розвитку готельно-ресторанного бізнесу в Україні та її регіонах. **Мета дослідження полягає**, по-перше, у визначенні основних чинників впливу на ефективність функціонування готелів і ресторанів, по-друге, формулюванні на цій базі практичних рекомендацій, спрямованих на динамічний розвиток галузі. **Методи дослідження.** Дослідження проводилося шляхом опрацювання законодавства України, наукових публікацій з питань діяльності готелів і ресторанів, даних державної статистики, експертних оцінок керівників підприємств індустрії гостинності. **Головні результати і висновки.** В результаті дослідження розкрито сутність та механізм впливу різноманітних чинників на розвиток вітчизняного готельно-ресторанного бізнесу. Дослідження показало, що значне скорочення платоспроможного попиту на послуги готелів і ресторанів в нинішніх кризових умовах є головною проблемою для розвитку галузі гостинності. Проаналізовані регіональні особливості діяльності готелів і ресторанів. Визначені передумови динамічного зростання галузі гостинності, зокрема зростання реальних доходів населення, ділової активності, відновлення туристичних потоків. Важливим чинником розвитку готельно-ресторанного бізнесу є поглиблення міжнародної інтеграції України з країнами Євросоюзу. В статті запропоновано створення механізму дієвого партнерства підприємств індустрії гостинності, провідних університетів та держави (органів місцевого самоврядування), що сприятиме запровадженню інновацій, залученню інвестицій у розвиток галузі, утворенню в готелях і ресторанах нових робочих місць.

Ключові слова: готельно-ресторанний бізнес; платоспроможний попит; інвестиційна привабливість; конкурентна перевага.

Актуальність проблеми

Постановка проблеми. Як відомо, сьогодні індустрія гостинності, зокрема готельно-ресторанний та туристичний бізнес, належать до галузей світового господарства, що визначаються динамічним розвитком і забезпечують вагому частку зайнятості, валового внутрішнього продукту національних економік. В умовах ринкової економіки функціонування готелів і ресторанів залежить від впливу різноманітних чинників. Результати аналізу їх впливу наведені у статті.

Мета і методи дослідження

Мета статті полягає у визначенні ключових факторів впливу на функціонування готелів і ресторанів в період подолання економічної кризи, обґрунтуванні пропозицій, спрямованих на динамічний розвиток галузі гостинності.

Організаційно-економічні проблеми розвитку індустрії гостинності, зокрема готелів і ресторанів в Україні є предметом досліджень багатьох науковців, зокрема Т. Ткаченко (2009), Г. П'ятницької (2007), Л. Яцуна (2013), В. Міски (2011) та інших, які розкривають сутність проблемних питань та пропонують шляхи їх вирішення.

Результати дослідження

В даний час Україна переживає складний період глибокого реформування політичних та соціально-економічних відносин в державі в умовах зовнішньої агресії, озброєного конфлікту в східному регіоні. Особливості функціонування і розвитку готельно-ресторанного і туристичного бізнесу в кризових умовах не розглядалися раніше.

Більшість дослідників пов'язують бурхливий розвиток туризму та інших галузей індустрії гостинності в світі протягом останніх 50-ти років з такими глобальними чинниками, як зростання світової економіки, що супроводжувалося підвищенням реальних доходів населення, посилення процесів урбанізації, відкриття кордонів, поглиблення міжнародних економічних та гуманітарних зв'язків, розвиток транспорту тощо. Також розвитку індустрії гостинності сприяють відносно невеликі інвестиції у створення туристичних агенцій, ресторанів, готелів, швидка окупність інвестицій, потенційна висока рентабельність галузі.

За часів СРСР в умовах планової економіки державне ціноутворення забезпечувало доступність готельно-ресторанних послуг для широких верств населення, але, в той же час, пропозиція послуг значно поступалася платоспроможному попиту. Відсутність ринкової конкуренції не стимулювала керівників підприємств до розширення номенклатури послуг, покращення якості, запровадження інноваційних технологій.

Після здобуття незалежності в Україні відбулося реформування економіки на ринкових засадах. Зокрема, було запроваджено вільне ціноутворення на переважну частку товарів та послуг (у тому числі на готельно-ресторанні послуги), створено правові засади для розвитку підприємництва, проведена приватизація державних підприємств. Реформування економіки сприяло активізації розвитку індустрії гостинності на ринкових засадах. Позитивним наслідком економічних реформ 1990-х років для галузі безумовно можна вважати формування конкурентного ринку готельно-ресторанних та туристичних послуг. З одного боку це призвело до припинення діяльності закладів із застарілою матеріально-технічною базою, неефективним менеджментом, які втратили клієнтську базу і не були привабливими для потенційних інвесторів. Водночас ринкові умови господарювання сприяли створенню нових підприємств, а конкуренція спонукала власників та менеджмент до інвестування коштів у модернізацію матеріально-технічної бази, розвиток персоналу, запровадження інноваційних технологій.

В період 2000–2008 років в країні відбувався сталий розвиток економіки, про що свідчить стабільність національної валюти, поступове зростання обсягів промислового виробництва та ВВП, реальних доходів населення. Це сприяло зростан-

ню попиту на послуги закладів гостинності. Тому після 2005 року відбулося динамічне зростання кількості готелів, яке не зупинялося навіть під час економічної кризи 2008-2009 років і продовжувалося до 2013 року (Манов, 2011). Найбільший вплив на динаміку розвитку готельного бізнесу мали такі чинники, як зростання платоспроможного попиту, обсягів туристичних потоків, ділової активності, а також проведення в Україні фінальної частини чемпіонату з футболу Євро-2012 (Манов, & Міска, 2011).

Узагальнений вплив зазначених чинників на розвиток індустрії гостинності можна оцінити за допомогою даних Державної служби статистики України (2018). Так, у 2013 році в Україні функціонувало 3582 готелі і аналогічних закладів розміщення, що на 13,9% більше ніж у 2012 році. У 2013 році вітчизняними готелями було надано послуги 5467,8 тис. гостей, що перевищує показники 2012 та 2011 років відповідно на 9,7 та 17,4%. Розвитку готельного бізнесу сприяло помірне зростання національної економіки, туристичних потоків.

Події Революції Гідності, подальшої анексії АРК Крим, неоголошеної війни на Донбасі призвели до глибокої соціально-економічної кризи, яка супроводжувалася значним скороченням ВВП, обсягів промислового виробництва, реальних доходів населення. Так, за даними Світового банку (2018) ВВП України зменшився із 183,3 млрд. у 2013 році до 91,0 млрд. \$ у 2015 році.

Економічна криза негативно вплинула на готельний бізнес. Зменшення реальних доходів населення, скорочення обсягів в'їзного туризму призвело до скорочення попиту на готельні послуги. Так, якщо у 2013 році кількість іноземців, що користувалися послугами туристичних підприємств становила 232,3 тис. осіб, то у 2014 році організований потік іноземних туристів скоротився до 17,1 тис. осіб (Державна Служба, 2018).

На відміну від попереднього періоду протягом 2014-2016 років в Україні відбувалося зменшення кількості готелів. Так, у 2014 році за даними Держстату України (Державна Служба, 2018) кількість готелів і аналогічних місць розміщення без врахування АРК Крим та окремих районів Донецької і Луганської областей становила 2644, що на 26,2% менше ніж у 2013 році. Протягом у 2015-2016 роках число закладів галузі зменшилося відповідно до 2478 та 2354. Таким чином за 2014-2016 роки кількість загальна кількість готелів і аналогічних закладів розміщення на території контрольованої Урядом зменшилася на 11%.

Незважаючи на загальне зменшення кількості підприємств, протягом 2014-2016 років спостерігається збільшення числа гостей готелів. Так, за даними Держстату України (Державна Служба, 2018) у 2016 році готелі надали послуги 5037,1 тис. гостей, що на 17,2% більше ніж у 2015 році і на 32,1% перевищує показник 2014 року. Протилежна спрямованість динаміки кількості готелів та їхніх гостей обумовлена неоднаковою зміною попиту на готельні послуги в розрізі регіонів України. За даними територіальних управлінь Держстату України нами був зроблений порівняльний аналіз регіонів відповідно до темпів росту (скорочення) готельного бізнесу.

За даними аналізу м. Київ та Київська область вирізняються найвищими темпами росту кількості готелів та їх гостей. У 2016 році в Києві та області функціонувало 279 готелів та аналогічних місць розміщення, що на 13,4% більше ніж у 2014 році. При цьому частка регіону в загальній кількості готелів в Україні (без врахування АРК Крим та ОРДЛО) зростає з 9,30% у 2014 році до 9,44% у 2015 році та 11,85% у 2016 році. У 2016 році готельні підприємства надали послуги майже 1,4 млн. гостей, що на 36,76% більше ніж у 2014 році. Частка столичного регіону в загальній кількості гостей готелів зростає з 26,83% у 2014 році до 27,22% у 2015 році та 27,79% у 2016 році.

Зростання попиту на готельні послуги в Києві та області, на нашу думку, є закономірним наслідком столичного статусу регіону, який є політичним, фінансово-економічним, культурним, спортивним центром держави.

В Карпатському регіоні (Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська області) протягом 2014-2016 років спостерігається стабільна кількість готелів та помірне зростання кількості гостей, що свідчить про відновлення попиту на готельні послуги в регіоні, особливо в зимовий період.

В південних областях України (Одеська, Миколаївська, Херсонська, Запорізька області) у 2016 році порівняно з 2014 роком кількість готелів та аналогічних місць розміщення скоротилася на 9,31%. При цьому кількість гостей готелів зростає на 26,28%. В південному регіоні попит на готельні послуги традиційно зростає влітку.

На нашу думку, зменшення кількості готелів і аналогічних закладів розміщення у 2014-2016 роках насамперед обумовлено скороченням платоспроможного попиту на послуги готелів і ресторанів. Динаміку платоспроможного попиту населення на готельно-ресторанні послуги можна проаналізувати за допомогою графіку (рис. 1), складеного авторами за даними Держстату України щодо видатків домогосподарств за поточними цінами та з урахуванням інфляції (*Державна Служба*, 2018).

Наведені на рис. 1. статистичні дані вказують на зміну тренду із зростання платоспроможного попиту у 2011–2013 роках на його зменшення протягом 2014–2015 років. Дані 2016 року вказують на поступове відновлення платоспроможного попиту в умовах стабілізації національної економіки. Таким чином, можна зробити висновок, що динаміка платоспроможного попиту відіграє вирішальний вплив на діяльність підприємств індустрії гостинності.

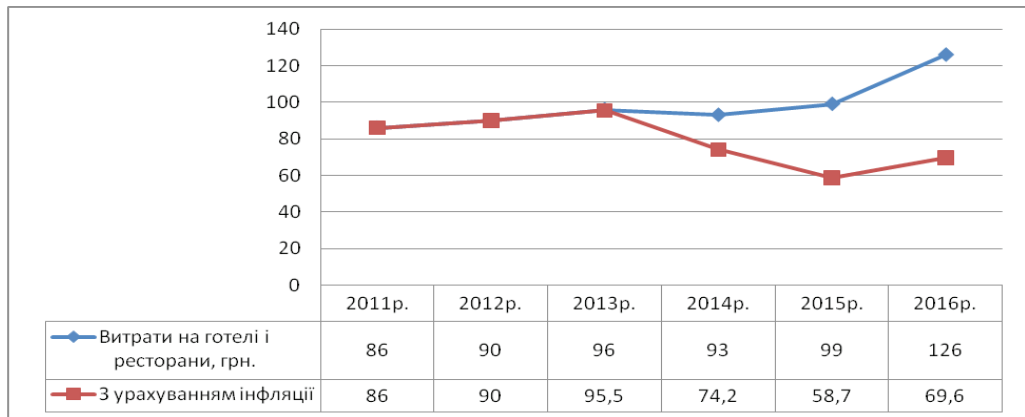

Рис. 1. Витрати домогосподарств на готелі і ресторани за 2011-2016 роки (грн. на місяць)

Джерело: власна розробка

Fig. 1. Costs expenditures for hotels and restaurants for 2011-2016 (UAH per month)

Source: own developmen

Вплив економічної кризи на доходи населення також можна прослідкувати за допомогою графіку (рис. 2.).

За умов скорочення реальних доходів, підвищення ризику втрати роботи (ведення підприємницької діяльності) значна частина домогосподарств і суб'єктів підприємницької діяльності вдаються до заходів економії, що і призвело до ско-

рочення попиту на готельно-ресторанні і туристичні послуги, як з боку населення, так і з боку корпоративних клієнтів.

Водночас зауважимо, що незначне зростання реальної заробітної плати найманих працівників у 2016 році сприяло відновленню попиту на послуги підприємств індустрії гостинності.

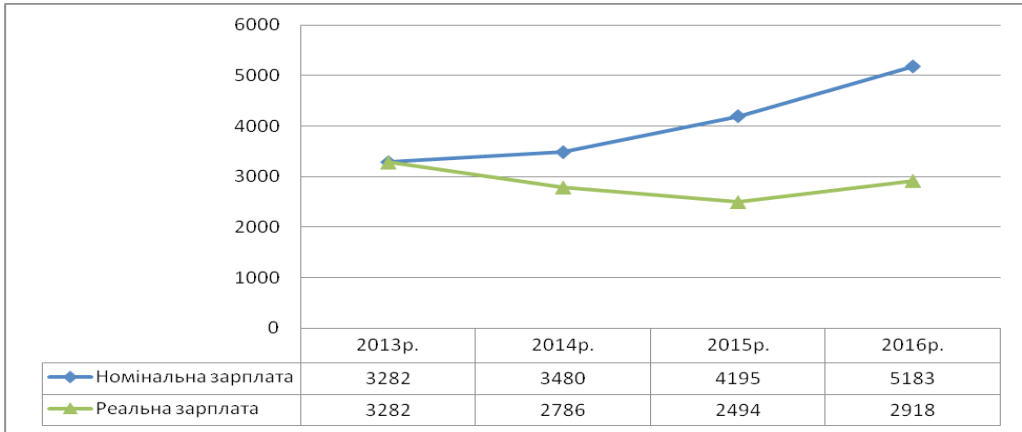

Рис. 2. Динаміка номінальної і реальної середньомісячної заробітної плати в народному господарстві України за 2013-2016 роки, грн.

Джерело: власна розробка

Fig. 2. Dynamics of nominal and real average monthly wages in the national economy of Ukraine for 2013-2016 years, UAH

Source: own developmen

З метою визначення параметрів динаміки платоспроможного попиту на готельно-ресторанні послуги і перспектив розвитку готелів і ресторанів за даними Держстату України (*Державна Служба*, 2018) та Євростату (*Статистична Організація*, 2018) автором зроблено порівняння часток витрат на готелі і ресторани домогосподарств України та країн Євросоюзу (табл. 1).

Дані таблиці 1 свідчать, що частка витрат домогосподарств на готельно-ресторанні послуги безпосередньо залежить від розміру реальних доходів та рівня життя населення, а також соціокультурних факторів, таких як ступінь урбанізації, національні традиції тощо. Тому по мірі подолання економічної кризи, переходу національної економіки у фазу динамічного росту можна очікувати зростання платоспроможного попиту на готельно-ресторанні послуги.

Важливим фактором соціально-економічного розвитку держави є поглиблення міжнародної інтеграції. Інтеграція України у світові та європейські політичні, економічні, культурні інституції має багатоаспектний позитивний вплив на розвиток держави. Розвиток вітчизняної індустрії гостинності, зокрема готельно-ресторанного бізнесу значною мірою залежить від інтенсивності міжнародних зв'язків, за рахунок впливу таких чинників:

- розвиток міжнародного співробітництва за різноманітними напрямками (політики, економіки, культури, освіти і науки, спорту, релігії тощо) сприяє зростанню кількості іноземних гостей, попиту на послуги готелів і ресторанів;

Табл. 1. Динаміка часток витрат на готелі і ресторани у витратах домогосподарств у Україні та країнах Євросоюзу за 2011-2015 роки

Tabl.1. Dynamics of share of expenses for hotels and restaurants in household expenses in Ukraine and EU countries for 2011-2015

Витрати на готелі і ресторани, %	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Євросоюз	8,0	8,1	8,1	8,3	8,5
Країни Єврозони	8,2	8,3	8,3	8,4	8,6
Велика Британія	9,3	9,4	9,5	9,5	9,7
Німеччина	5,0	5,0	5,1	5,2	5,4
Франція	6,5	6,5	6,5	6,7	6,7
Італія	9,4	9,6	9,7	9,8	9,9
Польща	2,8	2,9	3,1	2,7	3,1
Литва	2,4	2,6	2,6	2,8	3,0
Україна	2,5	2,5	2,5	2,3	2,0

- розвиток міжнародного туризму, сприяє зростанню попиту на послуги індустрії гостинності, стимулює розвиток туристичної та транспортної інфраструктури;
- залучення іноземних інвесторів в індустрію гостинності. В Україні вже працюють міжнародні ресторани мережі McDonald's, KFC, готелі міжнародних брендів Hilton, Hyatt тощо. Залучення іноземних інвестицій сприяє утворенню в галузі нових робочих місць, запровадженню міжнародних стандартів менеджменту, розвитку персоналу, якості обслуговування;
- активізація трудової міграції. Сьогодні в українських готелях і ресторанах працюють іноземні менеджери, шеф-кухарі та інші спеціалісти, що сприяє якісному росту індустрії гостинності. З іншого боку, велика кількість українців змушена шукати роботу за кордоном. За різними оцінками лише у Польщі в даний час працює понад 1 млн. українців, передусім молоді. При цьому значна частина трудових мігрантів працює в готелях і ресторанах в якості кухарів, офіціантів, барменів, покоївок тощо. Безумовно, трудова міграція є складним соціально-економічним явищем, яке має як позитивні так і негативні наслідки. В контексті даного дослідження зауважимо, що більшість трудових мігрантів повернеться додому з новими знаннями, досвідом, амбіціями;
- поглиблення студентського і наукового обміну. Щороку збільшується чисельність молодих українців, які отримують вищу освіту за кордоном, у тому числі в галузі індустрії гостинності. Також набуває поширення практика паралельного навчання студентів у вітчизняному та іноземному університетах. Наявність іноземного диплома в додаток до вітчизняного збільшує конкурентоспроможність молодого спеціаліста на ринку і праці і водночас його знання і вміння сприяють розвитку галузі.

На нашу думку, готельно-ресторанний бізнес вже найближчим часом має демонструвати динамічний розвиток. Передумовами цього вважаємо наступні:

- інвестиції у створення готелів, ресторанів є відносно невеликими і визначаються швидкою окупністю;
- розвиток економіки, зростання реальних доходів домогосподарств сприятимуть відновленню попиту на готельно-ресторанні послуги.

Перехід до динамічного розвитку готельно-ресторанного бізнесу, на нашу думку, може бути прискорений завдяки запровадженню дієвого партнерства бізнесу та держави (органів місцевого самоврядування). У зв'язку з цим, вважаємо за доцільне створення національної та регіональних програм розвитку індустрії гостинності за участю органів державної влади, місцевого самоврядування, галузевих асоціацій, провідних університетів. Вказані програми можуть включати наступні актуальні напрями:

- просування національного туристичного продукту у світі;
- інвестицій у розвиток вітчизняного готельного і ресторанного бізнесу;
- підвищення якості підготовки та підвищення кваліфікації кадрів для готелів, ресторанів, туристичних агенцій;
- запровадження міжнародних стандартів якості в готельно-ресторанному бізнесі;
- створення на базі провідних університетів галузевих технопарків, бізнес-інкубаторів, що сприятиме переходу до інноваційного типу розвитку галузі.

Висновки та обговорення результатів

В даний час економіка України демонструє помірне зростання. Починаючи з 2016 року спостерігається покращення умов ведення бізнесу, зростання заробітної плати найманих працівників, реальних доходів населення. Завдяки цьому відбувається відновлення попиту на готельно-ресторанні послуги з боку домогосподарств та корпоративних клієнтів. При цьому найбільше зростання досягнуто у Столичному регіоні (Київ та область).

Разом з тим, діяльність підприємств індустрії гостинності, зокрема готелів і ресторанів, здійснюється в складних політичних і соціально-економічних умовах. На територіальних ринках значно посилилася інтенсивність конкуренції, а можливості застосування цінового фактору для активізації попиту обмежені зростанням собівартості послуг. За таких умов перевагу отримують інноваційні підприємства.

На думку авторів, подальше зростання платоспроможного попиту створить передумови для динамічного росту готельно-ресторанного бізнесу. Розвиток індустрії гостинності в інтересах як широких верств населення (споживачів), так і виробників послуг і держави (органів місцевого самоврядування). Тому вважаємо за доцільне створення національної та регіональних програм розвитку індустрії гостинності за участю органів державної влади, місцевого самоврядування, галузевих асоціацій, провідних університетів.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Державна служба статистики України. (2018). Офіційний сайт. Взято з www.ukrstat.gov.ua.
Манов, М.А. (2011). До питання визначення інвестиційної привабливості готелів. В *Економічні і соціальні аспекти організації ЄВРО-2012* (с. 229-236). Варшава: Університет ім. М. Склодовської-Кюрі.

- Манов, М.А., & Міска, В.Г. (2011). Інвестиційна політика підприємств готельного господарства України в період підготовки до ЄВРО-2012. В *Напрями соціально-економічного розвитку* (с. 299-304). Варшава, Вища школа адміністрації.
- П'ятницька, Г.Т. (2007). *Ресторанне господарство України: ринкові трансформації, інноваційний розвиток, структурна переорієнтація*. Київ: Київський національний торгово-економічний університет.
- Світовий банк. Офіційний сайт. Взято з <https://worldbank.org>.
- Статистична організація Європейської Комісії Евростат. (2018). Офіційний сайт. Взято з <http://ec.europa.eu/eurostat>.
- Ткаченко, Т.І. (2009). *Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу* (2-е вид.). Київ: Київський національний торгово-економічний університет.
- Яцун, Л.М., & Борисова, О.В. (2013). *Інноваційна політика підприємств ресторанного господарства*. Харків: Харківський державний університет харчових технологій.

REFERENCES

- Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. (2018). Ofitsiyni sait [Official site of State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved from www.ukrstat.gov.ua [in Ukrainian].
- Manov, M.A. (2011). Do pytannia vyznachennia investytsiinoi pryvablyvosti hoteliv [To the question of determining the investment attractiveness of hotels]. In *Ekonomichni i sotsialni aspekty orhanizatsii YeVRO-2012* [Economic and social aspects of the organization of EURO 2012] (pp. 229-236). Warsaw, Maria Sklodowska-Curie Warsaw Academie [in Ukrainian].
- Manov, M.A., & Miska, V.H. (2011). Investytsiina polityka pidpriemstv hotelnoho hospodarstva Ukrainy v period pidhotovky do YeVRO-2012 [Investment policy of hotel industry enterprises of Ukraine in the period of preparation for EURO-2012]. In *Napriamy sotsialno-ekonomichnoho rozvytku* [Areas of socio-economic development] (pp. 299-304). Warsaw, Higher School of Administration in Warsaw [in Ukrainian].
- Piatnytska, H.T. (2007). *Restoranne hospodarstvo Ukrainy: rynkovi transformatsii, innovatsiyni rozvytok, strukturna pereoriientatsiia* [Ukrainian Restaurant Industry: Market Transformations, Innovation Development, Structural Reorientation]. Kyiv: Kyivskiyi natsionalnyi torhovo-ekonomichnyi universytet [in Ukrainian].
- Statystychna orhanizatsiia Yevropeiskoi Komisii Yevrostat. (2018). Ofitsiyni sait [Official site of European Statistical Office]. Retrieved from <http://ec.europa.eu/eurostat> [in English].
- Svitovyi bank. (2018). Ofitsiyni sait [Official site of World Bank] Retrieved from <http://www.worldbank.org/uk/country/ukraine> [in Ukrainian].
- Tkachenko, T.I. (2009). *Stalyi rozvytok turyzmu: teoriia, metodolohiia, realii biznesu* [Sustainable Tourism Development: Theory, Methodology, Business Realities]. Kyiv: Kyivskiyi natsionalnyi torhovo-ekonomichnyi universytet [in Ukrainian].
- Yatsun, L.M., & Borysova, O.V. (2013). *Innovatsiina polityka pidpriemstv restorannoho hospodarstva* [Innovative policy of restaurant enterprises]. Kharkiv, Kharkiv State University of Food Technology and Trade [in Ukrainian].

УДК 640.4:338.121

Михаил Манов,
кандидат экономических наук,
Киевский национальный университет
культуры и искусств,
Киев, Украина,
michaelmanov1@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-6217-5768>

Елена Каролоп,
преподаватель,
Киевский национальный университет
культуры и искусств,
Киев, Украина,
ea_karolop@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-1272-0422>

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ГОСТИНИЧНО-РЕСТОРАННОГО БИЗНЕСА В ПЕРИОД ПРЕОДОЛЕНИЯ КРИЗИСА

Актуальность. В статье приведены результаты исследования состояния и перспектив развития гостиничного и ресторанного бизнеса в Украине в современных политических и социально-экономических условиях. **Предметом исследования** является динамика развития гостиничного и ресторанного бизнеса в Украине и регионах. **Цель исследования** заключается, во-первых, в определении основных факторов влияния на эффективность функционирования гостиниц и ресторанов, во-вторых, формулировании на этой основе практических рекомендаций, направленных на динамическое развитие отрасли. **Методы исследования.** Исследование проводилось путем изучения законодательства Украины, научных публикаций по вопросам деятельности гостиниц и ресторанов, данных государственной статистики, экспертных оценок руководителей предприятий индустрии гостеприимства. **Основные результаты и выводы.** В результате исследования раскрыта сущность и механизм влияния основных факторов на развитие отечественного гостиничного и ресторанного бизнеса. Исследование показало, что значительное сокращение платежеспособного спроса на услуги гостиниц и ресторанов являются главной проблемой для развития отрасли гостеприимства. Проанализированы региональные особенности деятельности гостиниц и ресторанов, в частности увеличение реальных доходов населения, деловой активности, восстановление туристических потоков. Важным фактором развития гостиничного и ресторанного бизнеса является углубление международной интеграции Украины со странами ЕС. В статье предложено создать механизм действенного партнерства предприятий индустрии гостеприимства, ведущих университетов и государства (органов местного самоуправления), что будет способствовать разработке и внедрению инноваций, привлечению инвестиций в развитие отрасли, созданию новых рабочих мест в гостиницах и ресторанах.

Ключевые слова: гостиничный и ресторанный бизнес, платежеспособный спрос, инвестиционная привлекательность, конкурентное преимущество.

UDC 640.4:338.121

Mykhailo Manov,
*PhD in Economics,
Kyiv National University
of Culture and Arts,
Kyiv, Ukraine,
michaelmanov1@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-6217-5768>*

Olena Karolop,
*Lecturer,
Kyiv National University
of Culture and Arts,
Kyiv, Ukraine,
ea_karolop@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-1272-0422>*

PROBLEMS OF DEVELOPMENT IN HOTEL RESTAURANT BUSINESS IN THE PERIOD OF THE CURRENT CIRCULATION

Relevance of the research. The article presents the results of the study at the state and prospects of the hotel and restaurant business in Ukraine in the current political and socio-economic conditions. **The subject** of the study is the dynamics of hotel and restaurant business development in Ukraine and its regions. **The aim** of the article is, firstly, to determine the main factors influencing the efficiency of the functioning of hotels and restaurants, and secondly, the formulation of practical recommendations on this basis, aimed at the dynamic development in the industry. **Methodology of investigation** consists in the elaboration of legislation in Ukraine, scientific publications on the hotels and restaurants activities, data of state statistics, expert assessments of managers of enterprises of the hospitality industry. **The main results** of the article are the essence and mechanism of the influence in various factors on the development of the domestic hotel and restaurant business are revealed. **Conclusions.** The research has shown that a significant reduction in solvent demand for hotel and restaurant services in the current crisis is a major challenge for the hospitality industry. The regional features of the hotel and restaurant activity are analyzed. The conditions for the dynamic growth of the hospitality sector, in particular the growth of real incomes, business activity, and the restoration of tourist flows, are determined. An important factor in the development of hotel and restaurant business is the deepening of the international integration in Ukraine with the countries of the European Union. The article proposes the creation of a mechanism for effective partnership between enterprises of the hospitality industry, leading universities and the state (local governments), which will facilitate the introduction of innovations, attract investments in the development of the industry, the creation of new jobs in hotels and restaurants.

Key words: hospitality business; solvent demand; investment attractiveness; competitive advantage.